

Dr. Hegedüs István

Az etatista bürokrácia politikai hatalma és tulajdonlása

„Tetszettek volna forradalmat csinálni...”

A.J.

1. Az országunkban végbemenő társadalmi és gazdasági folyamatok – különösen a politikai mozgások (erőátrendeződések) – lényegi vonásainak és alapvető jellegének feltárása egyre időszerűbbnek tűnik, mert a tartós, jelleget adó történeti folyamatok természetének világossá tétele nélkül nehéz (sőt talán reménytelen dolog) eligazodni napjaink történéseiben (is).

E sorok írója – mint szerző – nem rendelkezik gyakorlattal és tapasztalatokkal a szűkebb szakterületén kívüli nyilvánosság viszonyla-
taiban, s természetesen a szélesebben értelmezett szakmai (jogi, köz-
gazdasági, szociológiai és politológiai) vetületeket is elsősorban a
szakterületét érintő viszonylatok szempontjából értékeli. A jelen alkal-
lommal azonban azon feltételezésből kiindulva, hogy alábbi gondolatai
hozzájárulhatnak a szélesebb közvélemény helyzetmegítélésének általa
kívánatosnak és időszerűnek vélt alakulásához, szeretné megkísérelni a
címben jelzett témakörbe eső nézeteinek rövid összefoglalását.

2. A kiinduló tétel: országunkban a Kádár-rendszer „konszolidá-
ciós” szakaszát követő „reformfolyamatban” (1968. a gazdasági re-
form után), *kiépült és megszilárdult* „*az etatista bürokrácia politikai
hatalma és tulajdonlása*”, amely – bizonyos szervezeti és korlátozott
jellegbeli módosulással – ma is érvényesül.

Az etatista bürokrácia: politikai és állami jellegbeli vonásokkal de-
terminált, stigmatizált bürokrácia. Kiválasztási–kiválasztódási folya-
mataiban kezdetben meghatározó a politikai elem („megbízhatóság”,

„párthűség”, stb.) és a *rendszerváltozásig* determináns tényező hatósági *állami jellege* („jogosítványai” és működési mechanizmusai). Nem csupán a politikai és az állami (államigazgatási, hatósági) szervezetrendszer, hanem a *gazdasági* – az ezt majdnem teljesen átfogó, de mindenképpen uraló – *szervezetekben* (állami hivatalok, intézmények, vállalatok, szövetkezetek, stb.) is az *államias* (közigazgatási, hatósági) *elemek* (jogosítványok, eljárások, módszerek, stb.) érvényesülnek. Csak példaként – elméleti és gyakorlati vetületben – az említettek érzékeltetésére: az állami vállalat (elméletileg is!) *állami* (államigazgatási) *szerv*, az alkalmazott és a szövetkezeti tag „*állami alattvaló*”, szervezeti felettesének (pl. fegyelmi, kártérítési, elbocsátási, stb.) határozatát az egységes államigazgatási–gazdasági szervezetrendszerben, annak minden egységében, ugyanúgy végrehajtják, mint más állami (bíróági, hatósági) határozatot¹.

3. Ez a bürokrácia természetesen kinkeservesen, kemény feltételrendszer és politikai „felvételi és minősítő vizsgák” rendszerében alakult ki. Aki pedig bejutott, nem ülhetett a babérjain, mert a szervezetrendszer belső szervezeti–működési „elve” a lenini–sztálini alapelv: „az egyszemélyi vezetés–egyszemélyi felelősség elve” volt (és – ezideig csak korlátozott módosulásokkal – maradt is.)

Ezen „elv” lényege: az *egyszemélyi vezető totális hatalom*, a vezetési jogosítványok teljességének egyedüli birtokosa az általa vezetett szervezetben (hivatalban, intézetben, vállalatban, stb.), „csak” *felettesének* (aki szintén egyszemélyi vezető) *van ugyanilyen totális jelleggel alárendelve*, neki kiszolgáltatva. Jogi értelemben minden „egyszemélyi vezető” teljesen kiszolgáltatott, (erkölcsi értelemben pá-

¹ Elsősorban a régi Mt. vonatkozó szakaszaira utalunk. Elméletileg az egységes „állami szervezetrendszer” integráns elemeként kezelte a politika és a jog a hatósági típusú szervezetektől a szövetkezetekig terjedő skálán elhelyezkedő hivatali, intézeti és gazdasági „egységeket”.

ria)²: „alkalmatlanság” címén bármikor elbocsátható (nem csak az intézmény- és színházigazgató, hanem felette is!) és fegyelemileg büntetheti. A sors fintora, hogy maguk az érintettek (vezetők és felette) védik ezt a rendszert, ami nem csupán jogi, hanem emberi, erkölcsi megnyomorításuknak is viszonyrendszere és természetesen elemi követelménye a *rendszer lényegi – centrális–bürokratikus hatalmi struktúrája – működésének*: a centrális–bürokratikus (totalitárius) rendszerek *szervezési–működési elve*.

Érdeemes jelezni a „felelősségi” elv megvalósulását is. Az „egyszemélyi felelőség” ui. addig terjed, amíg „maga helyett e vezető „felelőt” nem tud állítani. Azt pedig tud, mert minden valamirevaló vezető gondoskodik 2–3 helyettesről, azok 2–3 főosztály- vagy osztályvezetőről, s „felelősként” – a felettes megítélésétől (tetszésétől) függően – bárki, a leggyakrabban természetesen az konkretizálható, aki a vakolókanalat fogja.³

---

² Itt természetesen a szóban forgó típusról beszélünk. Nem vitás, hogy a pártállami rendszerben is számos változata volt az egyéni magatartásnak, egészen az ütközések vállalásáig, sőt – az aránytalan kockázattal járó – lemondásig. A rendszer utolsó időszakában természetesen már nem érvényesülhettek totálisan a bürokratikus rendszer törvényszerűségei, ezért több lehetőség nyílt az abból történő kiválásra (ha az erkölcsi konfliktus más módon nem volt feloldható).

³ Engedtetsek itt meg egy – az egyetemi előadásaimban idevágólag gyakorta elmondott – „tanpélda”: Willi Brandt lemondott, mikor hivatalában egy NDK-s kémnőt lelepleztek. Őt persze senki sem gyanúsította, de tudta, mi a „személyes(!) felelőség” és főképpen: mi az erkölcs követelménye...

Későbbi magyar példa: az országos oktatási intézmény vezetője – a kirobbant felvételi botrányral kapcsolatban – nyilatkozik, hogy „kivizsgálhatja(!)” az ügyet és felelőségre vonja(!) a vétkeket. Arról már nem is szólva, hogy a közelmúltban több milliós végkielégítést biztosító határozott idejű munkaviszonyokkal szándékosan kárt okozó vezetők közül senkit sem köteleztek – az Mt. vonatkozó (193.§.(1)bek.) rendelkezései szerint (ezeket megszegve) – teljes kártérítésre!

Sajnos itt tartunk.)

E rendszer „egyszemélyi vezetője” elképzelni sem tudja, hogy intézkedései érvényességéhez valódi demokratikus „fórumok” szabályozott „erejű” és jog-, illetőleg a szóban forgó szervezetek belső szabályaiban vagy az érdekképviselőkkel (szövetségekkel) létrejött megállapodásokban rögzített eljárási rendben nyilvánított, releváns véleménye legyen szükséges, s azok a jelzett szabályokban rögzített esetekben ellentmondással is élhetnek. Eszébe sem jut(?), hogy az reá nézve mit jelenthetne (őt érintően) vagy – sajnos (és ez már a kiválasztás-kiválasztódás egyik lényegi tényezője és következménye) – nem erre, hanem „egyszemélyi felettesének” tetszésére–kegyére kíván bázírozni. (Talán elviselhető megjegyzés: ördögi szisztéma.)

4. Reméljük, nem igényel részletes bizonyítást, hogy ez a bürokratikus szervezeti és szociológiai rendszer – az etatista bürokrácia – egyszer csak – természetesen, mint rendszer – a „maga tudatára”, pontosabban: elkülönült érdekeinek és hatalmának tudatára ébredt. Ez egyben jelezte és részben okozta a Kádár-rendszer hanyatló szakaszának érkezését.

Az „öntudatra ébredés” lényege:

- ☞ a bürokratikus rendszer (apparátus) érdeke nem feltétlenül azonos „a” rendszer érdekeivel (nem kell feltétlenül osztoznia annak sorsában);
- ☞ a bürokratikus rendszer nélkül (támogatásának hiányában) „a” rendszer képtelen fennmaradni, tehát az vele szemben alapvető (létét fenyegető, megkérdőjelező) lépésekre nem képes;
- ☞ a társadalmi–politikai rendszer a külső és a belső politikai és gazdasági folyamatok alakulása következtében súlyos konfliktusokba kerül, sőt fennmaradása alapján megkérdőjeleződik;
- ☞ a bürokrácia következtetése: a rendszert veszni kell hagyni, s az apparátus érdekeit kell megvédeni, azaz át kell az apparátust menteni.⁴

⁴ V.ö.Hankiss E.-nek a hatalom konvertálására vonatkozó fejtegetéseivel is.

Ez a „helyzetértékelés” és stratégia lényegileg sikerrel járt: sikerült elkerülni a forradalmat, a bürokratikus szervezetrendszerben voltaképpen mindenki „a helyén maradt”, illetőleg a lényegi, determináns vonásokat nem érintő „mozgások” mentek végbe. E belső mozgásokat kiegészítette ugyan bizonyos „külső” (évtizedek óta partra szorított, illetőleg aktivizálódott ellenzéki) erők (tényezők) megjelenése, azonban ez csak korlátozott súlyú és jellegű, fokozatos és – sajnos – bizonyos „hasonulási–érdekazonosulási” folyamatokban mehetett végbe. (A belső harcokat, érdekütközéseket természetesen nem lehet kikapcsolni, de a lényegi érdekazonosulás és a szervezeti, valamint „lelki” egyesülés gyorsan végbemegy.)

Az új helyzetben természetesen a bürokrácia „eredeti” elemeinek egy része is megkezdte átalakulását: „valódi” kapitalistává, tőkésé, vállalkozóvá, illetőleg „valódi menedzserre” akar lenni, természetesen az „adott” helyzetében rendelkezésére álló eszközök felhasználásával. (Nem a piac törvényei, hanem helyzeti előnyei kihasználása alapján.)

A bürokratikus rendszer „szociológiájának” jellege szempontjából tehát nem meghatározó az új elemek megjelenése. Az előbb jelzett „hasonulás”-érdekegyeztetés ui. következetesen végbemegy, mert a társadalom tulajdoni, gazdasági és politikai szervezeti strukturális változása (a „plurális” rendszer, főképpen: alapjainak kialakulása, megszilárdulása, mechanizmusainak „bejáratódása”) a kezdeteknél tart.

5. *A bürokrácia, mint szervezetrendszer és szociológia valóság tehát lényegileg megőrizte a „reálszocializmusban” kialakult és megszilárdult vonásait.* Ebből a szempontból lényegi vonás:

- a.) *az állami (politikai és hatósági determináltságú) elemek uralma, mind a kiválasztási, mind a működési folyamatokban (nem csupán az igazgatási–hivatali, hanem az intézményi és gazdasági („vállalkozási”) szférában is);*

- b.) az állami tulajdoni és vállalkozási rendszer meghatározó szerepe következtében: az egyéb (pl. magántulajdoni és vállalkozási) mechanizmusok helyzetének irreális (lényegileg: számukra irreálisan kedvező) alakulása;
- c.) az etatista bürokrácia törvényszerűségeinek további uralma az állami tulajdon és vállalkozások területén (vagyis: nem a tulajdon és a vállalkozás immanens törvényei – elsősorban természetesen a saját megtakarításokból származó befektetések és a tulajdonosi–vállalkozói kockázat (ezek köztudottan a társadalmat terhelik) – hanem a politika és a közigazgatás törvényszerűségei és működési mechanizmusai határozzák meg a gazdasági folyamatokat is): a politikai és közigazgatási érdekek és mechanizmusok kereteiben születnek a legfelső szervektől a legalacsonyabb állami gazdasági egységekig a gazdasági és vállalkozási döntések, a finansziális ügyektől a vezetők kinevezéséig, leváltásáig, stb.

Lényegileg tehát: az állami tulajdont – a tulajdonosi–vállalkozói kockázat kikapcsolásával – továbbra is a sajátjaként használja; addig is (most már), amíg annak „valódi” (tőkés) tulajdonosává nem lesz – természetesen nem piaci versenyben.

6. Fentebb azt mondtuk, hogy az etatista bürokrácia átmentette politikai és gazdasági uralmát. Ezt most kiegészítjük azzal: ez az alapvető oka annak, hogy a magyar társadalom politikailag, gazdaságilag és erkölcsileg nem képes magára találni, konszolidálódni. Szívesen bocsátkoznánk itt elméleti, politológiai, szociológiai és más (elsősorban jogi) szaktudományi elemzésekbe. Ezek szükségszerű mellőzése miatt engedjessék meg egyetlen – szerintünk egyszerű, de perdöntő jelentőségű – történeti példa: 1945-ről van szó.

1945-ben az ország úgyszólván hónapok alatt talpra állott. Tudjuk, hogy komplex politikai–pszichológiai és egyéb hatások érvényesültek. Szerintünk azonban alapvető jelentőségű volt, hogy összeomlott, el-

menekült, s különféle módon „inaktivizálódott” a politikai, közigazgatási és gazdasági bürokrácia.

Mire hazajöttek, illetőleg „észbekaptak” (esetleg azt gondolva, hogy a szovjet megszállás első időszakának ígéretei és fogadkozásai szerint: itt „demokrácia” lesz), „kézbevétték” az ügyeket – vagy legalábbis az ügyintézésből egyszerűen nem voltak egykönnyen eltávolíthatók – a „plebs” képviselői. (Nemzeti, üzemi, földosztó, stb. bizottságok).

Ilyen „szerencsénk” most nem volt (a választott mottó szerint: nem csináltunk forradalmat) és nem is lesz. A forradalom–csinálás egyébként sem olcsó dolog és köztudott, hogy azt mindig követi a – mérleg billegését kiegyenlítő–fékező – konszolidáció, a „régiek” visszatérése.

7. *A politikai–gazdasági hatalom (uralom) tehát egy történetileg kialakult és megszilárdult, szociológiailag és szervezetenként összeforrott, „bejáratott” mechanizmusban működő, alapjában egységes érdekeltségű, „külső” szociológiai kötöttségekkel nem rendelkező, tehát meghatározó jelleggel saját érdekét érvényesítő, politikai és ideológiai befolyások (meggondolások) alapján csak az előbbi alapokon korlátozott, továbbra is etatista stigmatizáltságú bürokrácia kezében van.*

Hogy ilyen alapon a társadalom milyen reális „elvárásokat” támaszthat az e réteg által determinált „konszolidációs tervekről”, arról felesleges szólnunk.

Az etatista bürokrácia máig megőrizte a pártállami rendszerben kialakult meghatározó vonásait:

- ☞ döntő szociológiai és strukturális eleme az *apparatszik*: a politikai és igazgatási hatalommal rendelkező (lényegi tömegeiben: legalább fél–egyutcat politikai kurzust átélt–kiszolgált és kihasznált, óriási tapasztalatokkal és kapcsolatokkal rendelkező) bürokrata;
- ☞ a nyomorúságos, felettesei szolgálatára „profilírozott” bürokrata vagy *csinovnyik*, a szervezeti hatalom által éltetett, s amögé bú-

jó, s e keretekben a saját érdekét érvényesítő (az ügyfelet kifárasztó, s esetenként korrupcióra késztető) bürokrata;

- ☞ nem ment végbe lényegi változás abban sem, hogy a „hagyományos” közhatalmi (közigazgatási) és közalkalmazotti kereteken túl – az állami tulajdon aránya és meghatározó szerepe következtében – *alapvető befolyást gyakorol a gazdasági szférára is;*⁵

Világos, hogy amíg a társadalom, s közelebről a gazdaság e bürokráciától meg nem szabadul, (centrális–bürokratikus struktúrájának gazdasági és politikai alapjait meg nem töri) *gazdasági felemelkedésről nem lehet szó.* Már csak azért sem, mert a társadalom nem képes arányaiban ilyen tömegű bürokratát a történetileg kialakult – az ország gazdasági produktivitásához és a lakosság jövedelmi szintjéhez képest – ugyancsak aránytalan viszonyok között eltartani. A gazdaság végső soron csak a jelzett átalakulási folyamat (az etatista bürokrata „valódi” kapitalistává alakulása és fentebb jellemzett történeti sajátosságainak „meghaladása”) eredményeképpen szabadulhat meg e társadalmi rétegtől. Uralmától nem, mert egyidejűleg totális gazdasági hatalma váltja fel mai (politikai, hatósági, igazgatási elemek által stigmatizált) társadalmi hatalmát.

A jelzett folyamat, valamint e bürokrácia lényegi vonásainak szemléltetésére elég talán a jelenlegi privatizációs törvénytervezetnek az állami tulajdon „menedzsmenti” (valójában: a gazdasági pozíciókat évtizedek óta birtokló bürokrácia) kezekbe juttató rendelkezéseire utalni.

E viszonyok „árnyékában” az „eredeti felhalmozó”–vállalkozó éli világát, hiszen annál jobbat, társadalmilag elviselhetőbbet nem nehéz

---

⁵ Természetesen ma már bizonyos finomabb és áttételesebb módszerek szükségesebbek a „kádercseréhez” (a „klasszikus” pártállami időben a tanácselnöktől a vállalatigazgatón, tsz–elnökön át a színiigazgatói megbízásig mozoghatott, mozgatható volt a káder), ma már talán a köztisztviselői (esetleg közalkalmazotti) és gazdasági (állam és állami részvételű) viszonylatokban.

produkálni, mint amit ez a hatalom nyújtott és nyújt. Kérdés azonban: *a kettő együtt* elviselhető – a magyar társadalom számára?

8. Szólni kell itt e *bürokrácia és az ún. „politikai elit” viszonyáról* is. Hogy *valójában hol összpontosul a politikai és gazdasági hatalom*, arról jeleztük álláspontunkat, s azt is, hogy ez a helyzet történetileg mikor alakult ki és végül is a politikai elit miképpen maradt e megbízható támasza nélkül és hova jutott. Nézetünk szerint nem kétséges, hogy *a politikai elit akaratképzése, döntése és a végrehajtás lényegi kérdései ma is e bürokrácia „kezében” vannak*. Nincs történeti előzménye, tapasztalata és hagyománya annak, hogy a társadalmi cselekvésben (az akaratképzéstől a végrehajtásig) a magyar politikai elit más szociológiai, szervezeti, társadalmi formációk – döntően: *a demokrácia gazdasági–munkahelyi, illetőleg területi szervezeti formái és erői – felé orientálódjék*. Ezért továbbra is *fennáll a jelzett irányú évtizedes függősége*. E támogatásra addig számíthat, amíg ezen erők érdekeihez és akaratához igazodik. Csak a jelzett „történeti tapasztalathiány” lehet a magyarázata annak, hogy a rendszerváltozás folyamatában bekövetkezett kormányzati változás után is töretlenül érvényesül az ún. gazdasági demokrácia (elsősorban a kollektív munkajog) alapintézményei kiépítésével (szervezeti, jogosítványi, mechanizmusbeli viszonylatokban) szembeni közömbösség, idegenkedés, sőt irtózás.

Úgy véljük, ez a mai magyar társadalmi helyzet egyik meghatározó kérdéscsomópontja.

9. Célszerűnek tűnik – végezetül – előbbi rövid fejtegetéseink *időszzerű alapelemeinek összefoglalása*:

a.) Az etatista bürokrácia kialakulása – az ún. pártállami – „reálszocialista” társadalmi rendszerekben *szükségszerű volt és történetileg jelleget adó vonásai* – az egyes országokban – *lényegileg megegyeztek*.

- b.) A történeti és politikai viszonyok alakulása, valamint az egyes országok helyzete befolyásolja a bürokrácia szerepének alakulását. Magyarországon – a jelzett viszonyok között – erőteljes politikai önállóságra tett szert és a legfelső politikai elit nélkülözhetetlen hatalmi támaszaként fokozatosan képessé vált saját érdekei érvényesítésére.
- c.) A magyar viszonyok között politikai hatalma fokozatosan gazdasági alátámasztást nyert: kiegészült és „konvertálódott” a tulajdon, a vállalkozás és a menedzsment gazdasági hatalmával, amely – már a rendszerváltozás előtt – egyre erőteljesebben érintette e réteg összetételét és jellegét is.
- d.) A magyar politikai-gazdasági bürokrácia – etatista vonásainak „hasznos” elemeit megtartva – képes volt arra, hogy a rendszerváltozás időszakában – művészi szintre fejlesztett taktikával(!) – magára hagyja „pater familiaszát”, a politikai „elitet” és „átmentse” igazgatási-hatósági (sőt bizonyos lényeges korlátozásokkal: politikai), valamint az utolsó időszakban elért gazdasági pozícióit az új rendszer viszonyaiba.
- e.) Eme első lépést lényegesen nehezebb, de sokkal „távlatosabb” folyamat követte: *megkezdődött és folyamatban van az eddig alapvetően (jellegét adó erővel) politikai determináltságú réteg átalakulása:*
- ☞ továbbra is fontos súllyal és szerepben jelen van a politikailag stigmatizált – most már elvileg „többpárti” – elem;
  - ☞ gyors ütemben folyik a régi („pártállami”) és új „többpárti” elemek valódi tulajdonoskénti-vállalkozókénti megjelenése és akaratérvényesítése;
  - ☞ talán még gyorsabb ütemben megy végbe a régi pártállami bürokrácia talpon maradt elemeinek gazdasági, kulturális, kom-

munikációs, stb. „menedzsmentté” átminősülése–átminősítése, kiegészülve ez is az eredeti tőkefelhalmozás törvényszerűségeit kifejező új menedzsment–réteggel.

- ☞ Az elméleti elemzés és az ország politikai, gazdasági, kulturális, stb. reálviszonyainak és folyamatainak értékelése alapján megállapítható, hogy ennek a társadalmi csoportnak (rétegnek, osztályá szerveződő közösségnek) az érdekei domináns módon érvényesülnek a meghatározó erejű politikai, gazdasági és kulturális folyamatokban. A politikai elit (elsősorban a kormányon levők és potenciális kormánytényezők) – az előbb jelzett új orientációkra való képtelensége következtében – lényegileg – annyiban őrizheti pozícióit, amennyiben hajlandó és alkalmas ezen érdekek kifejezésére és érvényesítésére.

Talán megengedhető itt – elméleti, történeti és több kevesebb politikai eszme-futtatás után – *két napi-politikai példa*:

- ☞ Az egyik: *a közalkalmazotti létszámcsökkentés és az ezáltal „tervezett”(!) költségvetési megtakarítás, ami az idén egyelőre kilenc milliárd kiadási többletet igényel. Itt merjük írásba adni: a bürokraták létszáma és a rájuk fordított kiadás nem fog csökkenni. Már most közzé tették: „erősíteni” kell az APEH-et, a vámőrséget (számbelileg is) és más hasonló szervezeteket, továbbá az sem vitatható, hogy a szociális jogosultságok ügyintézése (első- és másodfokú elbírálása), minthogy az ügyek egyéni kezelése elől nem lehet(?) kitérni – bőven biztosítja a néhány hivatalban leépítésre kerülők elhelyezkedését. Talán még ennél is súlyosabb következmény: tovább erősödik az állampolgár kiszolgáltatottsága a bürokráciának. Hiszen nem kell mást tenni, csak szabályosan ügyintézni. Arról már szólni sem merünk, hogy ilyen viszonyok között milyen további következményekkel lenne szükséges számolni és hogyan is állunk az állam társadalmi szerepének alakulásával.*

- ☞ A másik: a „szerzője” által büszkén emlegetett ingatlanadó. Bizonyítási érv: az USA-ban bevált⁶
- ☞ A szóban forgó „ötlet” lényét meghatározó szociológiai és politikai következtetés:

a.) a magyar állampolgár – a például választott USA-állampolgárral szemben – össze sem hasonlítható arányú, s lényegében létfeltételeit alapjában érintő anyagi áldozattal tehetne eleget ilyen jellegű kötelezettségének;

⁶ Jóságos Úristen! Ilyen szintű „közgazdasági” érvekkel lehet ilyen horderejű ügyben fellépni! Íme egy hasonló: az USA-beli vagy a német bérszínvonalat kellene átvenni, tekintve, hogy ott bevált... stb.)

Nézzünk hát egy konkrét (ha szükséges, neveket szolgálok) USA-beli (New-York-i) példát:

A nyolc éve végzett (egyébként magyar származású) szakorvosnő vesz a kertvárosban egy ingatlant (házat) félmillió dollárért, kölcsönrel. (A ház „felszereltségéről” nem kívánunk szólni!) 11 százalékos kölcsönt az első sarki bankban kaphatna, de természetesen ennél lényegesen olcsóbbat vesz igénybe. Tegyük fel, hogy fizet 1,5–2 százalékos ingatlanadót. Az évi fizetése: 160.000 dollár. Az ingatlanadó (kb.) félhavi-háromheti fizetése.

A kilenc éve végzett magyar szakorvos örököl (vétélről – irreális volta miatt – szó sem eshet) Budapesten egy házaspár ingatlant. A belvárosban egy 70–80 négyzetméteres lakás ma kb. 9–10 millió forint, egy telkes, kétszintes (nem luxus!) ingatlan kb. 20–25 millió. A 1,5–2 százalékos ingatlanadó eszerint 3–400.000 Ft. A példaként vett szakorvos évi (bruttó) fizetése (kb.): 600.000 Ft, a nettó 350–400.000; azaz, ha beosztással él, ki tudja fizetni ebből az ingatlanadót. Arról szó se essék, hogy ilyen ingatlantulajdon egy magyar értelmiségi házaspár teljes életen át tartó áldozatos munkájával és takarékoskodásával volt megalapozható. Az itt tárgyalt bürokrata és „eredeti felhalmozó” érdektársa – valamint politikai elitbeli szószólói – persze azt hiszik, hogy más állampolgár is úgy jutott lakás- és ingatlantulajdonhoz, mint ők. A magyar középosztály (elsősorban: értelmiség) tagja ui. nem állami („tanács”) stb.) kiutalással jutott megközelítőleg európai szintű (budai, lipótvárosi, stb.) lakáshoz, mint az etatista bürokrácia apparatcsikjai (Külön kérdés természetesen az akkori „politikai elit” kivételes ellátása.) Persze „megoldották” e jogaik „konvertálását” is.

- b.) *minthogy ez teljesen irreális, el kell adnia (ha ezen adót bevezetik, nyilván túlkínálati viszonyok között) ingatlanát (házát, lakását, stb.);*
- c.) *az ingatlan megvétele reálisan a régi bürokrácia és az új bürokrácia („eredeti felhalmozó”) számára lehetséges;*
- d.) *szociológiai következtetés: itt az ideje, hogy ezideig a magyar középosztályban „itragadt” vagy abba „felkapaszkodott” („népi”) értelmiséget helyzete tudatára ébressze a hatalom: éhberért dolgozó, sőt szolgáló, kiszolgáltatott réteg;*
- e.) *ha majd végbement ez az „átrendezés” (hasonló „piaci” viszonyok között, mint a privatizáció), vagyis az érintett „élhetetlen” értelmiségieket és a hozzájuk hasonlókat, minden egzisztenciális alapjukból kiforgatták, meg lehet szabadítani a tulajdonosokat, az „indokolatlan”-nak, „méltánytalannak” stb.-nek bármikor minősíthető terhektől.⁷*

Így fest tehát egy már most konkretizált „konszolidációs”(!) programpont. A többi „konkretizálásával” (persze a fenti megítélés alá eső tandíj és más hasonlók kivételével! – főként pedig az államapparátus feladatainak szűkítését, tevékenységét és a hivatali hatáskörök átstrukturálását illetőkkel – várni lehet.(?)

---

⁷ Az idézetben szereplő jelzők nem légbőlkapottak! Tessék összevetni pl. az Mt.-módosítás tervezett „indoklásában”(!) foglalt „érvekkel”! – Általános indoklás: „Az Mt. bizonyos(!) szabályainak alkalmazása a munka díjazása egyes(!) területein ellentmondásos(!) volt”. A részletes indoklásból: „az átlagkereset-számítás hatályos szabályai nem felelnek meg a „jogalkotói célnak” (38–40§-hoz) „a felmerült gyakorlati problémák kezelésére ésszerűsíti(!) a követendő eljárást” stb. Nyilvánvaló, hogy a bírált elképzeléseket tükröző jogi megoldások kiiktatásának „ésszerűség” alátámasztása nem kíván majd nagy szellemi erőfeszítést.

Röviden ennyit a *valódi érdekekről* és azok következetes(!) érvényesítéséről. Abban ui. biztosak vagyunk, hogy (persze az államilag dotált, szanált pénzüzetek „sikerés” bankembereinek kivételével) képzett és tapasztalt szakemberekkel van dolgunk, akik ekkorát nyilván nem tévedhetnek: az ő cselekvéseik nem szakismereteik hiányával magyarázhatók, hanem azokat valóban érdekeik vezérlik, mozgatják.

A magyar társadalom létkérdése: alárendeli-e magát ezen érdekkörnek, vagy képes lesz-e e bürokrácia kizárólagos gazdasági és politikai hatalmának érvényesítési folyamatait megtörni, s ennek első lépéseként az államigazdasági bürokrácia és szervezett hatalom keretein kívüli, valódi társadalmi, illetőleg politikai mozgalmakat és szervezeteket a politikai cselekvéshez szükséges pozícióba juttatni.

Nem kisebb jelentőségű kérdés: meddig terjed a *magyar társadalom anyagi-szociális és politikai tűrőképessége*? Nagy a veszélye annak, hogy ez a bürokrácia nem érzékeli a probléma eme vetületét. Valószínűleg az a meggyőződése, hogy a társadalom köteles vagy képes elfogadni, hogy vegetáló vállalatok és névtelen (a társadalom veritékéből „megtámogatott”) bankok vezetői, stb. (nem is szólva a „modern” – az „átmeneti” viszonyokat igazában kihasználó – „cégek”(?) vezetőiről) a miniszteri fizetések öt-hatszorosát az átlagkeresetek kb. ötven-százszorosát keressék. Szociális vetületben – minthogy az európai viszonyoktól teljesen nem függetleníthetjük magunkat – *objektíve valószínűleg az elviselhetőség határán vagyunk. A szubjektív elviselhetőség természetesen még nehezebben határozható meg. Itt – miként a történelmi tapasztalatokból következtethető, – melyeket pl. a politikailag teljesen „reménytelen” helyzetben, azaz reménytelen kilátásokkal kirobban, 1956-os forradalom és függetlenségi harc tapasztalatai egyértelműen bizonyítanak – nagy kockázati tényezőkkel szükséges számolnunk.*